

Lluís Llach: «Abans, quan m'avorria, tocava el piano; ara, escric»

L'artista ens parla de la nova novel·la, 'Escac al destí', de política i de música



Lluís Llach | Quim Arqués

Lluís Llach és un dels personatges més cabdals de la cultura catalana. Després de quatre dècades i més de 30 discos de llarga durada, va canviar les partitures per les novel·les, amb un breu pas per la política. Com a escriptor, ha estat quasi tan prolífic com ho va ser com a músic: ha publicat ja quatre llibres de ficció, a més de l'homenatge al poeta i amic Miquel Martí i Pol, *Estimat Miquel* (Ed. Empúries, 2013). Parlem amb ell de la seva darrera novel·la, *Escac al destí* (Ed. Univers Llibres, 2020), i aprofitem per preguntar-li també sobre política i música.

***Escac al destí* és una novel·la d'intrigues i conxorxes de reis i clergues... D'on sorgeix la inspiració?**

A vegades trobes un fil i a través del fil comences a imaginar i vas construint un món especial dins del qual et mous feliç. Per mi és la ficció, si no, no m'hi atreviria. Jo no sé si com a cantant he fet res de vàlua seriosa, però sí que he tingut durant molts anys l'afecte de molta gent d'aquells que no m'han acabat odiant per pesat [RIU]. I em sabia greu desfer aquesta relació perquè la meua feina amb l'escriptura fos indigna. La primera vegada que vaig fer una novel·la, vaig dir a l'amic Jordi Folch, amb qui ens respectem molt i que és un dels grans editors d'aquest país: "tu, que vens als meus recitals, vull que em defensis i, si això no està bé, m'has de salvar". Dit això, no tinc ni idea d'escriure, cap tècnica, ni coneixença, no soc un lector obsessiu: no ho he pogut ser, i m'agradaria

ser-ho i, sobretot, m'hagués agradat ser-ho quan no podia perquè invertia el temps a fer quilòmetres i compondre. La inspiració és un fil, una idea que, a vegades, et ve donada. Amb el primer llibre va ser així, en l'últim l'he hagut d'anar elaborant.

No hi havia una idea prèvia abans de començar a escriure aquest llibre, doncs?

Amb aquest sí que tenia una mica d'idea prèvia. Amb *Memòria d'uns ulls pintats* (Ed. Empúries, 2012) ho tenia quasi tot fet, perquè eren dues històries que m'havien explicat dues àvies magnífiques i que volia compartir. Amb el segon llibre -*Les dones del Principal* (Ed. Empúries, 2014)-, en canvi, com venia d'una història ja predeterminada, vaig decidir començar sense saber com acabaria. Curiosament, ha estat el més traduït a altres llengües. Hi parlo del Priorat -amb altres noms- i de les dones i el paper difícilíssim que van tenir al segle XX... Bé, que sempre han tingut. Són heroïnes. En el tercer -*El noi del Maravillas* (Ed. Empúries, 2017), vaig voler parlar de música, que ja era hora. Això em va permetre acabar una mena de trilogia en què totes tres novel·les començaven en el mateix temps, amb la guerra civil pel mig, i on tots els personatges anaven a França, passaven per Sète... I, en acabat, vaig decidir que era hora d'aturar-ho, perquè era una zona de confort: és el que he viscut, allò que m'han explicat els pares i l'exili republicà a París. Havia d'obrir una finestra que em posés un repte i m'obligués a aprendre coses.

Situar la novel·la en l'edat mitjana, aleshores, va ser el repte que necessitaves?

Volia anar a una època passada o futura, però em va fascinar l'edat mitjana perquè és caòtica, i amb principis i lleis morals ferris. Jo havia llegit Umberto Eco -del qual no em mereixo ser ni la pols a la sabata (RIU)-, i m'havia impressionat molt amb *El nom de la rosa*. Tenia també referències visuals que em feien imaginar, com les pel·lícules de cavallers de quan era petit, tot i que eren americanes i sovint ignoraven moltes coses. Una cosa que em va fascinar molt va ser la dualitat, tan clara, tan neta i desvergonyida, entre el poder de la creu i el poder de l'espasa -el rei valent amb l'espasa més llarga (per no dir un disbarat) era el que manava-. El de l'espasa s'entén, perquè el poder polític no ha canviat massa, però el poder de la creu és sorprenent: la seva força i capacitat d'acció. L'església pren el lloc que ocupava l'Imperi Romà, i per circumstàncies polítiques i culturals, tenen tota la riquesa de la informació i de la cultura. I, aleshores, des de l'església van fer una cosa que trobo políticament meravellosa: canviar la confessió pública per la privada. S'explica al llibre: ningú no confessava els seus pecats públicament si no era perquè l'enganxaven *in fraganti*. Amb el canvi a la confessió privada, s'utilitza la fe per atiar el remordiment, l'autocontrol i el penediment. L'església aleshores es converteix, a més, en el CNI, mirant darrere de les xarxes socials. Té una xarxa d'informació que la fa arxipoderosa. Tot plegat, en una època en què, per mantenir l'ordre, el fanatisme religiós és tan important com la força de l'espasa, es crea una cosa molt curiosa: en un moment d'una moralitat extremadament repressiva, la gent practica l'amoralitat. En la novel·la m'agrada abordar tot això perquè entenguem el present i veiem que tot plegat ja ve de lluny. A l'edat mitjana d'alguna manera ja sabien que, tenint la informació i el control de la gent, del seu desig i la seva vida, podien condicionar no només el present, sinó també el futur o, fins i tot, escriure la història.



Lluís Llach Foto: Quim Arqués

L'ETERNA LLUITA ENTRE L'ESPASA I LA CREU

De quina manera es reactualitza tot plegat en el nostre present?

Avui, el poder de l'espasa serien els estats -tot i que, tal com estan les coses, sembla que més aviat el tinguin els Putins, Trumps i Jinpings-, i el de la creu, els grans *lobbies* financers que dominen l'economia, la comunicació i la informació. El problema al qual ens enfrontem avui és si el poder de l'espasa democràtica (ja sé que això es un oxímoron) és capaç de fer un cop de força contra els grans poders financers.

La diferència és que potser ara no som, com a societat, tan conscients del poder que té ?la creu'?

L'engany i la utilització de la nostra ignorància sempre hi ha estat. La gent no pensava, aleshores, que l'església tingués poder per manipular, sinó que creien realment que ho feien per un déu. Avui en dia ho excusem amb *l'estat del benestar*, tal com l'entenem ara -que crec que haurem de canviar-: la nostra manera de viure millor. I ens ho estem creient des de fa molts anys, quan en realitat és un desastre. Per tant, jo crec que anaven tan ben enganyats com ho anem nosaltres, no és que hàgim empitjorat! A nosaltres se'ns ven el benestar, i el capitalisme perviu i funciona

amb aquest creixement desbocat que necessita per tenir guanys cada any, i resulta que per fer-ho han explotat l'ésser humà (i encara podrien explotar-lo més!). Però el món diu que no, que, si continuem així, ve una altra pandèmia: la climàtica, que això sí que és una paret insalvable. I a partir d'aquí els polítics han de decidir si es posen al servei dels interessos dels grans capitals o de la ciutadania que els vota. Estem començant a parlar de problemes de supervivència. La gent pensa que d'aquí ens en sortirem i que en dos anys estarem com abans. Però això és mentida i, si sortim i seguim com estàvem, en quatre o cinc anys trobarem una altra paret que no podrem saltar; haurem d'acabar amb les energies fòssils perquè, si no, el món pot desaparèixer. Diuen que hi ha quatre pandèmies: la sanitària, que fa aflorar l'econòmica -que ja teníem-, i ens espera una climàtica quan sortim d'aquesta. I si ens en sortim de la tercera, hi haurà aleshores una pandèmia democràtica.



**Els polítics han de decidir
si es posen al servei dels
grans capitals o al de la
ciutadania que els vota**

Quina responsabilitat tenim nosaltres, com a ciutadans que seguim votant els mateixos polítics que, segons el teu parer, no ens escolten?

Hauríem de sortir tots al carrer. Però la manipulació dels mitjans hi fa molt. És difícil explicar-se 'la manada', veient cada dia Telecinco? O La Sexta -que és del grup Planeta, així, dit de passada-, que des del principi va ocupar un espai per enganyar l'esquerra, com un cavall de Troia... Un demòcrata i republicà espanyol, llegint els diaris que li ofereixen al quiosc (*ABC*, *El Mundo*, *El País*?), pot ser republicà de veritat? No sé si és un problema només de la ciutadania, perquè està absolutament manipulada per la força de "la creu": els poders econòmics i informatius. I els polítics no estan en aquests moments amb prou preparació ètica per confrontar-se a tot això. I si el poder polític no fa un cop de força contra el poder econòmic, aquesta crisi en què estem no té altra solució que una mena d'esclavatge postmodern'.

I sembla que és cap on ens dirigim...

No, sembla que és cap on ens volen portar. I als polítics se'ls ha d'exigir, precisament, que no ens portin cap aquí.



ARQUETIPS MODERNS EN TEMPS MEDIEVALS

Un personatge com l'Orenç, el protagonista de la novel·la, que contrasta tant amb totes les perversions i intrigues del poder de què es rodeja, realment, quant temps pot mantenir la bondat i la innocència?

Bé, bondat... Ell pensa que està ungit de la gràcia de déu per repartir el missatge evangèlic, però no vol dir que sigui bona persona. D'aquests en coneixem molts que han estat terrorífics! A mi el que m'interessa com a autor és la sorpresa que s'endu. Ell es creu predestinat a una cosa molt positiva, i de sobte veu com tot el que l'envolta es va movent, i no entén per què. M'agrada remarcar que, sigui bo o dolent, ell no sap què passa. Quan, quasi al final del llibre, descobreix què passa, pren determinacions molt clares que poc tenen d'angelicals. M'agrada l'Orenç!

És el personatge a qui tens més estima?

A mi el que m'encanta i m'entendreix és el de la Brillhèta. Vaig estar a punt de decidir continuar una altra novel·la amb ella de protagonista! M'agrada posar aquests personatges femenins que diuen "nen, quan tu vas, jo en vinc"! [RIU]. Que des del rol en què la societat l'ha col·locada, fa servir les seves eines per decantar les coses. Un altre personatge amb què he disfrutat molt és el Bisbe, perquè té un paper molt important. És el dolent, però era un bisbe ?progre'.

Però amb el Bisbe també hi ha relacionats casos o sospites de pederàstia?

És que el celibat és un gran error i el vot de castedat, una gran mentida. Un grup d'animals humans tan nombrós com són els servidors de l'Església, tractant amb tanta intimitat amb els feligresos i amb tanta repressió? Ha passat sempre. Si busques els càstigs que s'han escrit sobre capellans, des de fa temps, això sempre estava present, ja fos amb nois, noies, senyors o senyores.

Fa poc més d'un any es van destapar diversos casos de pederàstia per part de l'Església aquí a Catalunya. Va ser decisiu per incloure-ho?

No. Jo, almenys quan escric un llibre, estic en una mena de bombolla i no penso en res, ni en el públic, ni en si he de parlar d'això o d'allò. A l'hora de compondre cançons em passava el mateix, i a la gent li sorprèn: jo no he fet mai una cançó perquè pensés que d'alguna cosa estava ?de moda' parlar-ne; tot i que sí pensant en coses que s'havien de denunciar. Però el tema de la pederàstia el vaig incloure perquè m'anava molt bé per a la trama. I també perquè des que escric m'he imposat que sempre a les meves novel·les la sexualitat apareixeria en tota la seva diversitat, almenys en la diversitat que no és el que entén la gent com a "normal". Ara ja hem normalitzat - entre moltíssimes cometes- l'homosexualitat, però queda per normalitzar un personatge que em fascina: la persona bisexual.



Lluís Llach Foto: Quim Arqués

UN ESGUARD AL PASSAT MUSICAL

Ja fa més de deu anys que vas ?deixar' la música, però imagino que no deu ser una cosa que acabi així com així. Segueixes component?

No, gens. Només quan passa alguna cosa excepcional, com la col·laboració que vam fer per la COVID-19 amb el Santi [Balmes (**Love of Lesbian**)], la **Gemma** [Humet] i la **Judit** [Neddermann]. Tinc pianos a casa, massa fins i tot, i no els toco. Però no perquè m'ho prohibeixi ni res semblant, sinó perquè no em surt. Abans, quan m'avorria, em posava a tocar; ara, escric. Jo mateix estic molt encuriós per aquest fet. Primer vaig pensar que era una reacció, ara crec que és simplement una indiferència absoluta cap al que havia estat la meua manera de funcionar.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=9Q4Wy4F7Wbk>

Vols dir que et vas cremar de ser músic?

No, perquè quan me'n vaig anar, m'agradava molt. Jo crec que mentalment havia resolt que volia viure d'una altra manera i que volia descobrir altres maneres de sentir-me realitzat, seguir aprenent i pujar a trens als quals, si continuava als escenaris, no hi pujaria. I ha estat així. Aquests altres trens, d'alguna manera, m'han allunyat de la música, i el que al principi pensava que era un rebuig, en aquests moments és indiferència. Quan alguna vegada he necessitat fer alguna cosa de música i m'he posat al piano, han vibrat fibres que feia temps que no ressonaven. Estaria preparat per tornar a compondre, però no sé si res interessant. Podria, però no sento gens la necessitat de perdre-hi ni cinc minuts. Ara, si em diguessis que s'ha de fer una música per a un projecte meravellós que m'entusiasma, aleshores sí que ho faria! Però pel projecte només.

Tu pots haver deixat la música, però la teva música no ens ha deixat: les teves cançons continuen versionant-se arreu i "L'estaca", per exemple, s'ha convertit en un himne internacional.

Ho sento molt, jo volia desaparèixer! [RIU]. "L'estaca", a mi com a autor, em sobrepassa: jo no me'n sento autor, tot i ser-ho. És una cançó que ha viatjat per tot el món, des dels Països Àrabs fins a Orient. M'han enviat versions d'Egipte, Tunísia, Ucraïna, Bielorússia? I a Polònia és quasi el segon himne nacional, i si els dius que no és seva, et miren malament. M'afalaga molt que la cançoneta hagi viatjat, però no em me'n dono cap mèrit, perquè és de la gent. No la sento meva. Potser també perquè no m'ha donat mai drets d'autor! [RIU]. Però és meravellós, perquè a més és una cançó que mai no ha estat promocionada. La vaig compondre l'any 68 o 69, i al 71 me l'havien editat ja alguns col·legis de França com a exemple de cançó de protesta. Em sorprenia que la gent ho entengués, perquè és una història d'aquí, però es veu que sí! La gent ho vol entendre, i ho entenen fins i tot a Polònia. És curiós perquè a tot Orient es fa servir la versió polonesa, en què en comptes de parlar d'una estaca, es parla "del mur", i al nord d'Àfrica es fa servir la catalana. M'afalaga, i tant!, però a mi no em canvia per a res la vida i li dono un valor molt relatiu. Jo treia cançonetes i després resultava que a la gent li agradaven.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=2wRqbwHS4Hs>

I molt! Mai no t'has reconegut el mèrit?

Jo no m'ho he cregut mai, o almenys he intentat no ser esclau ni de fams ni punyetes d'aquestes que han destrossat tantes persones. Sempre he intentat protegir-me molt de tots els afalagaments, perquè acaben penetrant-te i derruint els petits murs de defensa per poder seguir sent una persona? -no diré "normal", perquè no ho sé si ho soc!- [RIU]. Hi havia un moment que jo utilitzava com a cura personal: després de veure 200.000 persones al Palau d'Esports de Tortosa, o on fos, amb els ulls mirant-te com si fossis l'amor de la seva vida per 5 minuts, jo me'n tornava sol a casa, potser arribava a Porrera a les quatre de la matinada, cansat, i sabent que tot allò ja havia acabat; retrobant la justa mesura de la meva mediocritat. Això és una cosa que amb el Miquel [Martí i Pol] sempre dèiem. Un dia estàvem junts el Miquel i jo, i una senyora de Palafrugell - més fan del Miquel que meva- ens va preguntar què sentíem estant junts, nosaltres, que érem dos "símbols". I em vaig mirar el Miquel i vaig respondre, perquè tenia més facilitat de paraula que ell: "som conscients, en la justa mesura, de la nostra mediocritat". I em sembla que en aquell moment el Miquel em va estimar. Estem en una societat on tota aquesta parafernàlia de la fama té un valor, i potser el tingui, no dic que no, però això té unes conseqüències cap a l'ésser humà, una capacitat d'irradiar una destrucció absoluta de tots els valors humans. Aleshores, jo, amb "L'estaca", què he de pensar? Prefereixo pensar que hi ha gent molt fotuda i que tinc la ?sort' que alguns fan servir la meva cançó -ja veus, quina sort!-, per intentar defensar-se i canviar el món. A mi el que m'agradaria amb aquesta cançó és que es digués d'una punyetera vegada que és catalana! [RIU].

I que potser ja no calgués com a cant de lluita?

És clar! Això, el primer. Jo sempre ho deia: compte que amb les cançons tenim un problema!, i és que les cançons passen i els problemes queden, i queden tant que a vegades salven les cançons. Quan jo cantava "no és això, companys, no és això", no imaginava que estaríem com estem ara.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=XPBgP0R0GiY>

